

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 77 | 2023 | št. 1-2 (167) | str. 1–237

Josip Banič – Sebastiano Blancato, *The Agreement between the Patriarchate of Grado and the Patriarchate of Aquileia Regarding the Metropolitan Jurisdiction over Istrian Bishoprics (24th of July, 1180): New Critical Edition of the Charter* • Jaka Banfi, Jošt Helfenberški (Soteški) (ok. 1388–1458): krvnik Veronike Deseniške? • Aleksander Panjek, Črna leta in rdeče številke Ivana Černeta, župana v Tomaju sredi 18. stoletja: o dolžniško-upniških razmerjih na podeželju • Matic Batič, »Mislimo sicer nemško, čutimo nemško, a nikomur ne bomo zamerili njegovega drugačnega mišljenja«. Nemški goriški list Görzer Wochenblatt in njegova politična usmeritev • Matic Kristan, Anton Sovre med puško in kredo (1906–1929) • Denis Cerkenik, Kozaški korpus v službi nacistov s posebnim ozirom na obdobje delovanja v Operacijski coni Jadransko Primorje (1944–1945) • Goranka Kreačič, Miloš Štibler o sodobnikih: fragmenti iz dnevninskih zapisov

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 77 | 2022 | št. 1-2 (167) | str. 1–237

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 10. april 2023.

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2023: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBAS12X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanjo Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, maj 2023

Naklada: 500 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on April 10, 2023.

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2023): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935

Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBASIX

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, May 2023

Print Run: 500 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

- Josip **Banić** – Sebastiano **Blancato**, The Agreement between the Patriarchate of Grado and the Patriarchate of Aquileia Regarding the Metropolitan Jurisdiction over Istrian Bishoprics (24th of July, 1180): New Critical Edition of the Charter8–37
Sporazum med gradeškim in oglejskim patriarhatom o metropolitanski jurisdikciji nad istrskimi škofijami (24. julij 1180): Nova kritična izdaja listine
- Jaka **Banfi**, Jošt Helfenberški (Soteški) (ok. 1388–1458):
krvnik Veronike Deseniške?38–59
Jobst of Helfenberg (c. 1388–1458):
Veronika of Desenice's executioner?
- Aleksander **Panjek**, Črna leta in rdeče številke Ivana Černeta, župana v Tomaju sredi 18. stoletja:
o dolžniško-upniških razmerjih na podeželju60–87
The black years and red numbers of Ivan Černe, mayor of Tomaj in the middle of the eighteenth century: rural debt and credit relations
- Matic **Batič**, »Mislimo sicer nemško, čutimo nemško, a nikomur ne bomo zamerili njegovega drugačnega mišljenja«. Nemški goriški list *Görzer Wochenblatt* in njegova politična usmeritev88–115
"We Think German, We Feel German, but We Will Not Blame Anyone for His Different Opinion": the German Newspaper *Görzer Wochenblatt* and Its Political Orientation
- Matic **Kristan**, Anton Sovre med puško in kredo (1906–1929)..... 116–148
Anton Sovre between Rifle and Chalk (1906–1929)
- Denis **Cerkvenik**, Kozaški korpus v službi nacistov s posebnim ozirom na obdobje delovanja v Operacijski coni Jadransko Primorje (1944-1945)..... 150–162
Cossack Corps in the Service of the Nazis with the special Regard on the Period in the Operational Zone Adriatic Littoral (1944–1945)

Goranka Kreačič , Miloš Štibler o sodobnikih: fragmenti iz dnevniških zapisov	164–191
Miloš Štibler about his contemporaries: fragments from his diary notes	

Zapisi – Notes

Armando Pitassio, Marco Dogo, inovativen pristop k sodobni zgodovini Balkana	194–211
Marco Dogo, an innovative approach to the modern history of the Balkans	

V spomin – In memoriam

Andrej Studen (Žarko Lazarevič)	214–218
Desanka Kovačević Kojić (Darja Mihelič)	219–221

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Leto 1941 na Slovenskem: vojna in okupacija (Špela Chomicki)	224–226
Dr. Albin Šmajd, Dnevnik in dosje 1941–1946, znanstveno-kritična izdaja (Renato Podberšič)	227–229
Marta Verginella, Ženske in meje med preteklostjo in koronavirusom (Urška Strle)	230–233

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	234–237
Instructions for Authors	

V spomin

Desanka Kovačević Kojić (Sarajevo, 3. 10. 1925–Beograd, 13. 8. 2022)

Na oblačno poletno soboto 13. avgusta 2022 se je v 97. letu starosti poslovila ugledna srbska medievistka Desanka Kovačević Kojić, izvrstna poznavalka srednjeveške zgodovine Srbije in Bosne, zlasti njunega gospodarstva in urbane preteklosti.

Rodila se je 3. oktobra 1925 v Sarajevu očetu Dušanu Kovačeviću in materi Ljubici Salatić. Po materini strani so njene korenine izhajale iz hercegovske rodbine – bratovščine Salatić, ki je po ustnem izročilu do 19. stoletja živela na območju vasi Selišta blizu Bileće, kjer so se ohranili sledovi njihovega družinskega pokopališča. Iz okoliških plemen so pred stoletji izvirali podjetni trgovci in tovarniki. Rokopisno gradivo dubrovnškega arhiva o prometnih povezavah Dubrovnika omenja, da je trgovec Jovan Salatić leta 1672 plačeval prevoznino na transportni trasi, po kateri se je tovorilo trgovsko blago od Dubrovnika v notranjost: v Novi Pazar, Beograd, Sofijo, Skopje, Odrin in Carigrad.

Ob povedanem se zdi, da je bil Desanki Kovačević navdih za njeno bleščečo znanstveno-raziskovalno življenjsko pot po materini strani usojen že ob spočetju. Po končani osnovni in srednji šoli v Sarajevu je študirala in leta 1950 diplomirala na oddelku za zgodovino (Grupa za istoriju) Filozofske fakultete Univerze v Beogradu. Čez šest let, leta 1956, je na isti fakulteti uspešno zagovarjala doktorat *Trgovina u srednjovekovnoj Bosni*. Ugledna starejša kolega Jorjo Tadić in Mihajlo Dinić sta marljivo in ambiciozno doktorantko priporočila za strokovno usposabljanje v Parizu. Izbrana je bila med številnimi kandidati in se v letih 1957/58 izobraževala v Parizu pri slavnem medievistu Fernandu Braudelu na École pratique des hautes études, kar je razširilo njena strokovna obzorja in nadgradilo njene raziskovalne pristope pri preučevanju gospodarske in družbene zgodovine.

Že v času študija se je seznanila z dubrovniškim arhivom, kasneje pa je raziskovala še v arhivih v Benetkah, Firencah in Milanu. Teme njenih raziskav so zajemale gospodarstvo: trgovino, trgovsko knjigovodstvo, carine, denarstvo, rudarstvo, metalurgijo, obrt, s poudarkom na Bosni in Srbiji ter na njenih gospodarskih povezavah z Dubrovnikom in Mediteranom. Od družbenih tem se je posvečala zgodovini mestnih naselbin v srednjeveški Bosni, razmerju med mestom in vasjo, urbanemu in vaškemu življenju, verski in politični zgodovini. Objavila je številne

članke – izpostavimo le prispevek *Dans la Serbie et la Bosnie médiévales: Les mines d'or et d'argent*, ki je izšel v znameniti reviji *Annales* (1960). Odmevne so (bile) njene monografije: *Bosna i Hercegovina u srednjem vijeku* (1954), *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni* (1961), *Gradska naselja srednjovjekovne bosanske države* (1978), *Trgovačke knjige braće Kabužić /Caboga/ (1426–1433)* (1999), *Staro srpsko rudarstvo* (v soavtorstvu s Simo Ćirkovićem in Ružo Čuk, 2002), dve zbirki njenih člankov in poročil z znanstvenih srečanj *Gradski život u Srbiji i Bosni: XIV–XV vek* (2007) in zbirka francoskih in italijanskih prispevkov *La Serbie et les Pays Serbes: L'Économie Urbaine XIVe–XVe siècles* (2012) ter monografija *Srednjovjekovna Srebrenica: XIV–XV vek* (2010). Sodelovala je pri kolektivnih projektih kot: Enciklopedija Jugoslavije, Leksikon srpskog srednjeg vijeka, Srpska enciklopedija, Istorija srpskog naroda.

Predavala je na mnogih mednarodnih kongresih in znanstvenih simpozijih na tujem: v Franciji, Belgiji, Italiji, Avstriji, Nemčiji in na tleh druge Jugoslavije. Na pobudo predsednika Zgodovinskega društva za Slovenijo prof. dr. Ignacija Vojeta je 5. aprila 1979 v Ljubljani pritegnila poslušalce s predavanjem o mestnih naselbinah v srednjeveški bosanski državi. Ob tej priložnosti sem jo imela priložnost pobliže spoznati, ko sem kot tajnica Zgodovinskega društva prevzela zadolžitev, da ji razkažem staro Ljubljano in njene znamenitosti. Širina strokovnih povezav Desanke Kovačević Kojić pa je razvidna zlasti iz pestrega mednarodnega nabora avtorjev, ki so pripravili prispevke za obsežni jubilejni zbornik ob njeni devetdesetletnici *Zbornik radova u čast akademiku Desanki Kovačević Kojić* (ur. Đuro Tošić, Banja Luka, 2015).

Od leta 1979 do 2004 je bila Desanka Kovačević Kojić redna članica Mednarodne komisije za zgodovino mest (Commission internationale pour l'histoire des villes), zatem pa je v komisiji sodelovala kot častna članica. Od srede devetdesetih let prejšnjega stoletja, ko sem bila tudi sama izvoljena v komisijo, sva se pogosto srečevali v različnih evropskih mestih na sestankih in posvetih komisije, v kateri je bila zelo priljubljena zaradi svoje vedrine in družabnosti. Potovanja na srečanja pa so sčasoma postala zanjo prenaporna; njeni stiki s komisijo so po letu 2004, ko je v Münstru še nastopila z referatom, usahnili. Morda je temu botrovalo tudi dejstvo, da je v komisiji vladalo obzirno, a opazno nestrinjanje z njenim videnjem razmer, ki so v devetdesetih letih prejšnjega stoletja povzročile morijo na tleh druge Jugoslavije: kljub svoji siceršnji raziskovalni pronicljivosti je ob bežnih pogovorih o teh vprašanjih vztrajno in nepopustljivo lojalno zagovarjala srbska stališča in dejanja.

Njena poklicna pot je bila vezana na Filozofsko fakulteto v Sarajevu, kjer je po diplomi leta 1950 postala asistentka na Katedri nacionalne zgodovine v srednjem veku. Na isti fakulteti je bila leta 1967 imenovana za docentko, nato pa je prek izredne profesure leta 1969 napredovala v redno profesorico za predmet Zgodovina narodov Jugoslavije v srednjem veku, občasno pa je predavala tudi pomožne zgodovinske vede. Zaradi odprtosti in širine je bila med kolegi in študenti zelo priljubljena ter vselej pripravljena priskočiti na pomoč. Te je bil deležen tudi prof. dr. Ignacij Voje, saj je ljubeznivo posredovala, da je pri Akademiji znanosti in umetnosti Bosne in Hercegovine leta 1976 izšla njegova knjiga *Kreditna trgovina u srednjovjekovnom Dubrovniku*.

Leta 1975 je postala dopisna, 1981 redna članica Akademije znanosti in umetnosti Bosne in Hercegovine. Po izbruhu vojne v Bosni in Hercegovini je v Sarajevu ostala do leta 1993, potem pa ga v času obleganja zapustila in se preselila v Beograd. Njen fakultetni in akademski kolega, tudi medievist, prof. dr. Marko Šunjić je poskrbel, da se je ohranilo in ji bilo vrnjeno rokopisno gradivo njenih raziskav dubrovniškega arhiva. Tako je mogla nadaljevati svoje znanstveno delo tudi v Beogradu, kjer se je uspešno vključila v razna strokovna združenja. Od aprila 1993 je bila zunanja sodelavka pri raziskavah Zgodovinskega inštituta v Beogradu in članica njegovega znanstvenega sveta. Bila je članica sveta Vukove zadužbine, ustanove za preučevanje in ohranjanje srbske kulturne dediščine. Oktobra 1994 je bila izvoljena za redno članico Srbske akademije znanosti in umetnosti, kjer je vodila projekt Srebrenica u srednjem veku, ki se je leta 2010 zaključil z njeno zadnjo monografijo o srednjeveški Srebrenici. Sodelovala je pri osnovanju Akademije znanosti in umetnosti Republike srpske in leta 1996 postala njena članica zunaj redne sestave.

Za svoje delo je bila deležna številnih priznanj: bila je prejemnica nagrade »Veselin Masleša« za znanstveno delo, »Dvadesetsedmojulske nagrade« za knjigo *Gradska naselja srednjovekovne bosanske države* (1979) in nagrade »Vladimir Ćorović« za življenjsko delo (2002). – Bolj od nagrad pa o njenem delu govori obsežni opus njenih znanstvenih objav, ki za raziskovalno tematiko, ki se ji je posvečala, še dolgo ne bo presežen in bo ostal nepogrešljivo branje domačih in tujih raziskovalcev srednjega veka na Balkanu.

Darja Mihelič

ISSN 0350-5774

ZČ | Ljubljana | 77 | 2023 | št. 1-2 (167) | str. 1–237